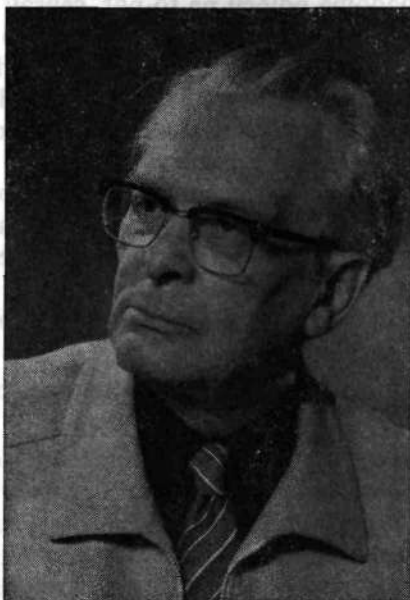

ki tam prhni
vsebolj, vsevdilj
od njega dni,
ko njega ni več,
saj hudir
ne mami več
za svoj kvartir.
Je preč,
je čisto preč.

Kdaj spet pade rosa,
da bi stekla bosa?

Odisej z Dobrega polja (Trije odlomki iz romana)

Albin
Šivic

Tirnice pod njim so se napele, brž ko je sédel v vagon in našel prostor ob oknu. Komaj se je namreč zasvitalo, je bil že na vrtu in tam se je, kot že tolikokrat, natančno in dolgotrajno umival, prav do potankosti izmivaje iz vsake pore telesa sleherno sled prahu ali sicer že nevidnega, vendar domnevnega ostanka kakršnekoli umazanije. Ko je popotoval, je moral biti čist. To potrebo mu je narekovalo

sámo občutje, da ima kožo, in da je ta koža v večnem spopadu z zunanjim svetom. Neko čisto določeno doživetje mu je tudi ob takšnih prilikah zagotavljalo, kdaj je dovolj opran in kdaj se lahko obleče. To občutje je poznal on sam, samo on. Nikakor ga ni mogel izraziti, za ves svet je ostalo tuje in neznano. Ko se je oblekel, se je že mudilo. Slabe pol ure je imel do železniške postaje, ura pa se je bližala, zato je močno pohitel. Sicer se mu še ni zgodilo, da bi bil zamudil, vendar se je vedno nekako jezil nase, če ni na postaji še čakal vsaj deset minut. Imel je občutek, kot da je zamudil.

Sedel je torej ob oknu nad napetimi tirnicami, nad železom, ki je brnelo pod njim in trepetalo, obremenjeno s težo in hitrostjo neugnega kolesja. V vagonu ni bilo gneče. Ob nasprotnem oknu je sedel le mladi par, ta pa se je stiskal in samo sem pa tja kaj zašepetal, potem je na drugem koncu odprtega voza premišljeval starejši mož, ki je komaj slutil, da potuje. In tako še nekaj drugih ljudi. Pavel se ni dosti menil za nobenega, celo zadovoljen je bil, da se je lahko zasvojil ob svojem oknu, pogrezaje se skozi njega v begajoči prostor, ki se je ob močnejši hitrosti že kar blazno odmikal nekam stran, nazaj, v nedoločnost. Ta svet gibajočega vagona ga je vedno do zadnje tetive prevzemal, kot bi se razkazoval vedno znova in vedno drugače. Če ne bi tirnice brnele, je mislil, kakšno bi sploh bilo popotovanje? Nemogoče. Tirnice morajo brneti, da se sliši in čuti, kako so napete in kako zvesto so uglašene na ves ta dirjajoči prostor, ki premika drevesa in hiše, reko in soteske, vso deželo. In nikoli mu ni bilo dolgčas, natančneje, dolgočasil so ga kvečjemu ljudje, če so sedeli ob njem. Zdaj se je zavedel, da je prav, ko se je tako nenadoma odločil na to pot, čeprav se je pred tem obotavljal. Sicer se nikoli ni mogel odločati za nobeno stvar kar na migljaj ali kak podoben razlog, zmerom je odločitev prišla, prišla drugače, iz nekega drugačnega nagiba, in ko je prišla, je tudi dozorela in kot takšna izpolnila svojo nalogo. Tako je prišlo tudi do tega popotovanja. Kar vesel je postajal, ko je drvela dežela mimo njega, ko so napete tirnice brnele in so občasno ječale, škripaje na svoji vijugavi poti med grapami in soteskami. Reka, ki je uporno spremljala to vijugavo pot, med brzicami in tolmoni, med skalovjem in peščeninami, je nekako dopolnjevala prostorsko nujnost, ki bi mogoče brez nje ostala prazna in nedoumljiva. Ampak, povsod in vedno je pač tako, da nekaj zmerom pokriva nekaj drugega, je mislil.

Udobno si je prižgal cigareto. Njen dim je v takšnih okoliščinah nujen.

Potem se je čez nekaj časa soteska razlila v zeleno ploskev, naričkan s hišami in raznovrstnim sadnim drevjem. Tu se je vlak ustavil in dežela se je umirila. S postajnega poslopja je silil znani napis kraja, ljudje so se s peronov pognali k vagonom, vse je hitelo, kajti vlak tu ne čaka dolgo. V njegov vagon je vstopilo nekaj moških in žensk, med njimi tudi mlada družina z dvema otrokoma. Fantek in punčka.

Fantek in punčka.

Vlak je spet potegnil.

Zdaj se je v vagonu nekaj spremenilo. Mlada družina je namreč morala poiskati primeren prostor, kajti otroka sta na vsak način hotela sedeti ob oknu, zlasti še, ko se je vlak premaknil in se je dežela začela zibati v vedno močnejši beg. Seveda je v takšnem primeru treba ustreči željam, če ne zavoljo drugega, pa zaradi ljubega miru. Popotovanje je sicer najbolj strpna ustanova na svetu, kjer se marsikatero omejitve kratko in malo zabrišejo in spremenijo v radodarno razumevanje.

Človek na poti je vedno drugačen kot sicer. Tako je bilo rešeno vprašanje sedežev, fantek in punčka pa sta sedla ob okno, fantek je gledal naprej, punčka nazaj. Pavel ju je gledal z nekim naravnim zanimanjem, in ko ju je gledal, se je tudi njemu kmalu zazdelo, da je zdaj med njima in da celo sam potiska prste na šipo, ko se je prikazala kakšna hiša, cesta, ali mostiček. Mostiček! je bilo navdušeno dekletce, mama, glej mostiček! In tako še neskončno mnogo stvari, ki so prihajale in v diru izginjale. Deček je hotel vedeti, kaj je tistole tam, cukal je očeta za rokav, mladi mož je najbrže pojasnjeval, toda kdo bi znal odgovoriti na vse, kar je neznanega prihajalo in odhajalo. Potem so se zapletla kolena, ki jih je bilo treba pomiriti, nato je zastajal kamion na cesti, ker je bil vlak hitrejši, pa je navdušil dečka, ki se je končno izgubil za ovinkom — mnogo stvari je bilo toliko novih in drugačnih, da ni bilo mogoče samo gledati, moralo se je še zlit v druge čute, v besedo, v krik, v navdušenje, v razočaranje. Tudi v razočaranje. Na poljski poti je namreč vlekel konj voz otave, blizu ob progi, pa je prehitro izginil, prehitro se izgubil za okenskim robom. Bil je lep rjavec z belo marogo na čelu in košatim repom. Oba sta prilepila mehka noska na šipo, a ni nič pomagalo. Vlak je divjal v svoj nedogled, nič ni hotel počakati, nič se ni hotel zmeniti za radovednost in trenutno domotožje, z eno krepko potezo na napetih tirnicah, ki so zaječale na ostrem ovinku, je zbrisal poljsko pot, kmeta in njegovega konjiča z otavo, kot bi bilo vse to samo sen, samo nekak privid poblaznelih stvari. Vmes je bila tudi žeja, seveda. Otroka sta srkala svoj sok, nato sta kmalu postala lačna, mlada mati je stregla s slaščicami. In še in še. Slišal je, da gredo obiskat staro mamo, ki je v bolnišnici, ampak ne bo še umrla, ni tako hudo bolna. Samo noge ima polomljene in nekaj reber, ker jo je pred tremi tedni podrl avtomobil, ko je šla na trg po krompir. Mladi par je bil očitno nekoliko zaskrbljen, zlasti žena, najbrž gre za njeno mater. Ni se pač pravočasno ozrla, voznik pa tudi ne. Ne, ne bodo je še odpeljali domov, je razlagala mati otrokoma. Drugič mogoče. Pa drugič, tudi to je odgovor. In spet je dežela na drugi strani šipe zaživela v svojem neugnanem diru, spet je švigalo grmovje, kot bi se opletalo v nekem nevidnem vetru, spet so se zožili bregovi, spet se je reka stisnila med brzice, spet se je pokazal prod s samotnim ribičem, tam zadaj, že bolj v miru, pa je pokazal kamenit gorski vrh sivo glavo, gori je moralo te dni snežiti. Prvi letošnji sneg. Kmalu bo spet zima, kako gre čas naprej! Potem se bomo sankali, ali ne, mama? Jaz bom letos šel z vrtcem na smučanje, so rekli, ni res, ata? Tako, zdaj se bo treba pripraviti, otroci! Še deset minut. Tele motorke so imenitne. V bolnišnici morata biti mirna, sta slišala? Če ne, bodo zdravniki prepovedali obisk, stara mama mora imeti mir. In vlak se je spet prevesil v mirnejše brnenje, tirnice so postajale vedno manj napete, brnenje se je razrahljalo, zvok pod kolesi je že manj rezal.

Vlak se je ustavil in jekleno zapičil v tla.

Izstopil je tudi Pavel.

Ko se je opomogel od nenadnega občutka, da je stopil na tla, ki niso več divjala po pokrajini, ampak so bila trdo zagozdena v nepregibni trenutek, ujet na betonski ploskvi perona, se je otresel tudi omedlevice in se podrgnil po čelu. Hladen vonj po različnih telesih, njihovih plaščih in vetrovkah ga je prisilil, da je pospešil korak skozi podhod pod tiri in se pognal proti postajnemu poslopju, ki je bilo enako načičkano s trafikami in bifeji. Tam je opazil znana vrata kolodvorske restavracije, in ko jih je opazil, so mu tudi že zadišala okrepčila, ki jih ima vsako človeško postajališče na svetu. Ljudje čakajo in med čakanjem potrebujejo krepkih okrepčil. Sicer bi najbrže komaj mogli obvladati ta zamrznjeni čas med peroni in tirnicami, saj človek že po svojem rojstvu ni otrok usiljenega tlačanstva. Ali pa nekako tudi je?

Vseeno, za zdaj vseeno. Pavel je stopil v restavracijo.

Ker je bil za mizo sam in je pravkar natakaraica zamenjala popackani prt, ga je obšlo spoznanje, da ima še daljšo pot pred sabo. Še več, spoznal je, kaj ga je tako pognalo v to restavracijo. Bilo je nekaj takšnega, kot če se šele spotoma zaveš, zakaj si tako nekam hitel. Vsekakor je Pavel imel svoje načrte, on ni bil tiste vrste človek, ki ga lahko vsaka okoliščina premakne kot naključno žogo na igrišču, dasi se vseh svojih načrtov ni vedno enako zavedal, ker so se mu ponavadi sproti spreminjali v marsikateri podrobnosti, resda nepomembni podrobnosti. Ampak tako, da je namen živel, potem ko se je nekje oblikoval v njem globlje in zakrito, dasi je delal povsem skladno z njim. To so bili trenutki pomembnosti v sicer popolnoma nepomembnem njegovem življenju, če bi ga hoteli vrednotiti s kakimi posebnimi merili. Osebnost vsekakor taka pomembnost zadošča. Navsezadnje pa, — kje je na tem božjem svetu takšna pomembnost, da ne bi mogli brez nje? Čenče! bi rekel Bradač, mogoče tudi še kdo drug, in jaz prav tako, in tako naprej. Zaradi vsega tega mu je postalo udobno, pa si je zelo samozavestno in enakopravno z drugimi gosti naročil vampe in kozarec vina.

Tako je še enkrat segel po znanem papirju. Po zelo znanem papirju.

»Dragi Pavel!

Prepričana sem bila, da se je nekaj zgodilo, pa me je že začelo skrbeti, kaj je s teboj. Vem, da se nerad oglašáš, toliko te že poznam. Toda tole je bilo pa kar preveč. Takoj sem se odločila, da ti pišem, ko mi je danes povedala teta, da ste imeli v tovarni nesrečo. Teta je bila na sindikalnem izletu in je izvedela. Od tebe res ni dobiti glasu prej, dokler te človek naravnost ne dregne, jaz pa tule skrbim in premišljujem. Ali je bilo res tako hudo, kot pravijo? Če ne bi imela toliko dela, bi bila danes že pri tebi. Zdaj sem naravnost jezna, da veš! Kaj to pomeni, roko si zdrobiš, kdove še kako hudo, jaz pa moram izvedeti od drugih ljudi! Človek misli in skrbi, ti pa kot mutec osojski, — še

toliko da nisi zmoget, vsaj dve besedi bi mi napisal! Ali je res tako hudo? Zraven sem tudi izvedela, da ste medtem pili, enkrat do polnoči, in so vas morali na silo vreči na cesto. Saj to ni zate, kaj si le misliš!

Pa pridi že vendar!

Moji so vsi zdravi in te pozdravljajo.

Ana.«

In še enkrat ga je prebral.

Skrbelo jo je, se je prepričal. Tudi jezna je.

Le zakaj? Ali je res mogoče — — —

Medtem ko je prebiral ta preprosti košček papirja, se mu je že začel zvijati pod prsti, kot bi se oživiljal in kot bi hotel povedati še nekaj več mimo napisanega. Pavelnu je takšna igra doslej molčeče bele ploskvice nenadoma začenjala ugajati. Poglobljaj se je vanj in se v njem potapljal in bilo mu je tako, kakor da plava čez tolmun zelene reke, pa se mu nikamor ne mudi, ker ga voda obliva, obliva in pere. Čez tolmun pod njemu znano brzico domače reke je tolikokrat in tako rad plaval. Nekaj, posebnemu smehljaju podobnega, se mu je pri tem nabiralo na licu, ta smehljaj bi bil lahko neizrečeno žalosten ali pa tudi smehljaj, ki je ves uprt v že zaznavno igro prihajajoče sproščenosti. Papir med prsti se mu je zvijal in se izravnaval, ni ga bilo več mogoče umiriti v preprosto ploskvico, v kateri je sicer potrpežljivo čakal, ko ga je nosil nekaj dni skritega v usnjeni denarnici. Tudi prsti so mu pri tem potrepetavali. Vse njegovo življenje ni bilo nič kaj oblikovano s podobami nežnosti, o katerih je sem pa tja slišal včasih med zaupnimi pogovori ob kakem kozarcu vina, in tudi kdaj bral v kaki knjigi, zlasti tedaj, kadar je mogoče kak fant srečal kje v samoti kako dekle. Če je prišlo do tega, se je najraje potuhnil, preslišal, bilo ga je nekam sram. Zato se je le malo časa prepustil tistemu ugodju in je rajši pomislil na to, kako se koža včasih dobro počuti, kadar jo splaknejo vode, ki prihajajo in odhajajo in tako pozabljajo na vse, kar se je čisto naključno zgodilo v sicer hladnem tolmunu pod brzico zagnane zelene reke.

— Vam ne ugajajo vampi?

— O, da. Niso napačni.

Res je, mora pohiteti. Navsezadnje je sedel za tole mizo samo zato, da bi se pripravil na naslednjo postajo, do katere ima še dober kos poti. Pismo je končno spet stisnil v denarnico, čeprav nekoliko zvito na robovih. Zdaj ga ni več potreboval.

Med zadnjo potjo in tole danes je bilo dober mesec dni, tudi zadnjič se je ustavljal na istih točkah. Kolodvorska restavracija je bila prva točka z obveznim okrepčilom, nato druga že na obrobju mesta v bifeju, kjer se je navadno trlo študentov in gradbeniških delavcev, kajti tam je bilo neko večje gradbišče in v bližini študentski dom. Tu je obvezno naročil kozarec vina in tudi prisluhnil govoricam okoli sebe. Bil je radoveden in je rad poslušal. Dostikrat ga je kdo tudi prepoznal, toda v pogovore se ni maral spuščati. Po naravi je bil bolj sopotnik kot

sogovorec. Njegova pota so bila pač v tem znamenju. Potem je dolgo nosil na sebi vtise in podobe ljudi, dokler se mu niso kje na planem zlili v en sam prostor, v en sam svet, ki je bil spet pripravljen na nova srečanja. Tretja postaja je bila vedno samopostrežna trgovina, kjer je obvezno kupoval, da je preživel ta dan. Tudi danes je bil bife na robu mesta odprt in je v njem popil svoj kozarec črnine. Tu pa se ni zgodilo nič posebnega, dasi je bil poln že ob tej uri in se je trlo ljudi ob točilnici ter vneto razpravljalo o včerajšnjih kolesarskih dirkah čez Primorje. V samopotrežbo je stopil, ko so gospodinje in upokojenci ravno že imeli napolnjene vsakodnevne torbice in mreže, zato je bila gneča pred obema blagajnama. Brez muje si je nabral običajno blago, nekaj mesnine, sladkarij, nekaj pijače. In ko je čakal na repu dolge vrste, da bi plačal, je opazil na polici knjižico *O neznanih letečih predmetih*. Ravno prav, je pomislil, o tem se dosti govori in ugiba. Knjige, ki so pisarile o daljnih neznanih zadevah, so mu bile vedno pri srcu. Čeprav bi imel marsikdo pomisleke, jo vzamem. Položil jo je na ostali nakupljeni kupček in se počasi premikal proti blagajni.

— Pa še dve vrečki zraven, — je prosil blagajničarko.

— Vi ste? Že dolgo vas ni bilo pri nas! —

— Oh, ne. Mesec dni.

— Ste bili bolni?

— Da. Nič hudega ni bilo.

Otovoril se je in stopil na cesto.

Zdaj je stopal lagodno in sproščeno, dasi ga je nekoliko težilo kupljeno breme, predvsem na poškodovani roki. Mesto se je korak za korakom razkrajalo v vrtove in nezazidane parcele ter skoraj neopazno usahnilo, ko so se mu odprla znana polja s travniki. Ponekod so orali krompir — tu spodaj je vse bolj zgodaj kot pri nas. Občasno ga je spreletel nemir, ker se mu je nenadoma zazdelo, kot bi hodil po tujem kraju, ki ga je krivično zapustil pred toliko časa, dasi mu je na vsaki vzpetinici v sebi zatrjeval, kako je prijazen in gostoljuben. Kako drevo, ki ga je spet opazil, ga je zdaj že večkrat pogledalo bolj nezaupljivo in Pavel skoraj ni našel besede, da bi ga prepričal o nasprotnem. Vendar je šel naprej. Ni mogoče, da bi ga tako hitro, tako čez noč, prekril ta spremenljivi letni čas in ga odvrigel stran, med nepotrebno šaro, ko pa je še danes navsezgodaj tako hitel iz svoje zgornjice na podstrešju, kot da ga nemudoma kliče sam čas, sam porajajoči se dan, v svojo bleščečo igro in v zgolj na jutranji svit uravnane nujnosti! Nizka, čokata Pavlova postava pod polstenim klobukom, spod katerega je silil naprej v klance čudno nasmejani obraz, s ščetinastimi rdečkastimi in prirezanimi brki, obraz, ki bi bil lahko žalosten in zamišljen, če ne bi bil oblikovan kot delo neke skoraj zanosne zagnanosti, ta čokata postava se je gnala naprej vztrajno in trmasto brez zastoja in brez pomisleka. Človek je na poti pač spremenljiv, kakor so spremenljiva njegova pota. Med začetkom in koncem, ki sta uporno zakoreninjena v svojih tleh in se ne

premakneta, se ne oddaljita, je pač vijugava črta, na njej so včasih bližnjice, včasih pa bolj položni in manj zasopli ovinkasti dostopi. Neko drevo, že precej daleč sredi poti, je bilo nazadnje že spet prijazno in domače. Pod njim je Pavel nekoliko zastal. Čeprav ni bil prav nič utrujen, je počakal za trenutek, ker si je mislil urediti predstave, ki so ga naskakovale na vsakem koraku z druge strani. Pri tem je potipal na notranji žep površnika, kjer je imel denarnico. Prepričal se je, da je še vedno v žepu. In ko jo je začutil, se je spet pognal naprej.

Potem ko je Pavel zapustil samopostrežbo, se je za blagajniškimi skrinjami razlegel prešeren in rezek smeh.

— Se ga še spomniš?

— Tega s klobukom?

— Spet nekam rine — —

— Tistega *turista* misliš?

Tudi mlada vajenka je takoj priskakljala:

— Ste videli? Naš turist se je spet oglasil!

A Pavel jih ni več slišal.

Bil je že daleč, daleč.

*

Kaj se je pravzaprav zgodilo?

Iz nejasnega razpoloženja, v katerem so vse stvari, zlite v posebno gmoto, plavale, plavale, se prelivale in pretakale kakor tolmunška voda, ki obliva plavajoče telo, se je to vprašanje povzpelo v sam vrh. Nekaj časa mu je bilo vse jasno, tako čisto in določeno, resnično in nedvomno, da je bil prepričan o trajnosti doživetja, potem pa je začelo dobivati občutek dvoma in neverjetnosti. Zdaj se je s tem ukvarjal še posebno zato, ker je ves splet dejstev govoril eno, njihova doživetost pa drugo. Eno in drugo? Kako je to mogoče? Ana je takoj, ko se je začel poslavljati od teh ljudi, povedala, da je ravno prav in ga bo spremila do prijateljice na spodnjem koncu razpotegnjenega naselja, ker se mora z njo še o nečem dogovoriti v zvezi z današnjo sejo na občini. Prav, prav. Vsem je bilo prav. Samo, da se preoblečem. Saj boš še kdaj prišel, ali ne? Vendar pa nas ne pusti toliko čakati kot do tokrat. In bolj moraš paziti nase. Saj pazim, se pa zgodi —. Prav zato, prav zato, ker se zgodi, ga je opozarjal oče. In Ana je bila neverjetno hitro pripravljena. Temnomodre hlače so bile na njenem telesu kot ulite in bela bluza izklesana. Na svidenje, pa na svidenje! Nekaj časa so gledali za njima, potem sta seveda morala izginiti, ker je bil nedaleč hiše že poraščen ovinek. Pismo si dobil, ni res? Ne bodi hud, napisala sem ga, ko sem bila resnično huda. Morala sem ga takoj oddati, sicer ga najbrže pozneje ne bi bila več poslala, — si je v popoldanskem vetriču popravljala lase, ko sta se spuščala po stezi. Tukaj je bližnjica, se mu je namuznila. Si pa danes čisto drugačen, kot si bil zadnjikrat. Mogoče zato, ker te nisem videla toliko časa. Mogoče, kaj veš! Nisem povedala očetu vsega po

pravici, je žuborela brez kesanja. A tebi povem: rada sem delala v tisti gostilni, zares. Vedno je veliko ljudi in človek ima občutek, da živi. Torej se nisi sprla z upraviteljem, ker te je začel nadlegovati? Oh, saj se samo delaš, da nisi pogruntal! Je že res, da me je malo nadlegoval in dražil s turistom — zaradi tebe, veš! Ampak, ne, ne. Tudi drugi so hoteli včasih bolj po domače. Ta je že zrela, so najbrž mislili. Toda to ni važno, to se že uredi. Dedca moraš po prstu, pa potegne rep med noge. Veš, očetu bi bilo hudo. Zadnji čas ga močneje muči noga, in ko mi je prišel brat povedat, kako težko postaja doma, sem se odločila. Ni prav tako? In nič mi ni žal. Spet je bolje in vso hišo moram urediti. Potem bo že kako. — Dekle si pa, dekle! — Ko je Pavel to rekel, se je najprej začudil lastnim besedam, ker jih je zaslišal najbrž drugače, kot so bile izgovorjene. In zastal je kot ukopan. Tudi vanj je iz njenega smejočega se obraza pljusnilo nekaj, kar je izražalo, da je tudi ona nenadoma drugačna. Sestra! Sestra! Prijel jo je za roke in jih močno, močno stisnil in prav nič se ni zavedel, da so njegove roke železarske, takšne, ki prijemljejo zgolj težke železne vile za ruvanje težke rene z železnih, večno zavozlanih kupov. — Glej ga, to pa boli! se je prestopila pred njim. Ali me boš strl? Oh, ne, ne, oprosti. Kaj vendar počnem! Neznansko si močan, se zavedaš? Pa kaj, ko v njenih ustih to ni bil noben očitek! Nasprotno: obesila se mu je pod pazduho in si spet poravnala lase, tokrat ne več zaradi poznega popoldanskega vetriča, temveč zaradi šumenja gostejšega gozda, v katero sta se spustila. Tu je bolj skalnato, ni res? Ampak, saj vidiš, tu se človek lahko pogovarja. Če grem k prijateljici, grem najraje po tej stezi. Ko sem šla zadnjič k njej, sem se tamle usedla. Zdelo se mi je, da so blizu srne in srnjački. Pa saj sem ti že pravila nekoč, da je na tem koncu videti občasno neko srnjačko z mladiči. Ali ne? Pozimi jim tu v bližini, kjer je majhna jasa, postavljamo seno. Spet se je usedla na tisto svoje mesto. Ne boš sedel? In sta sedela. Saj je vseeno, ali ne? Vlak bo že počakal, če ne prvi, pa drugi!

To je tako, kadar zašumi gozd in se med drevjem prepletejo podolgovate sence poznega popoldneva s poševnimi in te ujamejo v svojo igro. Do neverjetnosti so stvarne. Posebno v tisti globeli tam, Pavel jih je videl v globeli, ko pa je pogledal navzgor, so bile tudi na pobočju. Poznam, je govoril, in ko je govoril, je tudi videl, in ko je videl, je že čutil. Kos se je pognal tih pred njunima obrazoma nekam v nejasen grm, ali pa se je samo zdelo. Za njim se je pognal še eden. Ali pa mogoče tudi ni bil kos. Vseeno. Ko sta sedela, je seveda po gozdu zašumelo jasneje, to je vedno tako. In človek vsaj za trenutek pozabi, da bi moral kdaj še tudi kam naprej. Gozdovi menda zato tako samoobsebi umevno šumijo, ker ne potrebujejo prav nobene druge stvari na svetu več, razen svojega lastnega šumota.

Ali se zavedaš, da me še vedno skeli roka? Pogledala ga je naravnost in skoraj odločno, zahtevno. Res: — sestra! Mogoče pa je to tvoja navada? Zmerom tako stisneš in — in — vsakemu? To mi moraš na-

ravnost povedati. Pavelna je spreletelo kot poblisk iz nekega drugega kota. Naravnost zmedel se je. Potem je bila naenkrat vsa zrela ob njem, oblivala ga je temno in skoraj nedosegljivo, njena bližina se je razkrajala in spet oblikovala, kaj takega še nikoli ni doživel. Vsa njegova pota med uralskimi stepami, Karpati in Jelovskiimi sencami so se strnila v nekako kepo brez smisla in pomena — toda, zakaj ravno tista nepregledno dolga in komaj še ponovljiva pota? Nenadoma je videl, kako močno se je zresnil in kako enkratno nastajajo vse najgloblje stvari, da nikoli ne veš, kje bo in kdaj bo tisto srečanje z njimi, ki potem zagospodarijo in obvladajo. Kaj je mogoče res, da se tako kujejo usode? Kaj pa, če sploh vse to ni res in je samo neka nenadna zmota, ki mora prenoviti meso in kri? Da bi bil potem za korak drugačen in spet pripravljen vstati s tega sedeža ter se pognati do naslednjega, ki je kdove kje in kdove kdaj? Zares ni vedel v tistem trenutku narediti nič drugega, kot da se je ustavil in oprijel njene neverjetne resnobe, srhljive in dokončne ter našel prvo besedo, ki jo je lahko še dosegel: Ana, je vse to res? — Res, res, je zaslišal, kot bi zaslišal samo on in nihče drug na vsem vesoljnem svetu.

Ko se je čez nekaj časa zavedel svoje dremotne omedlevice in se je videl v obrazu kot v pomirjujoči se gladini nekih daljnih voda, mu je že popravljala kodre, ki so se mu medtem sesuli prek potnega čela. Na svoje je medtem očitno pozabila, čeprav je na njih obviselo nekaj suhih borovih iglic. Njena dlan je bila urejevalna in skrbna.

— Boš po vsem tem še prišel? — se je smehljala v krošnjo nad njim, ki pa je sam ni videl.

— Zdaj greš z menoj, Ana!

Nenadoma se je ustrašila.

— S teboj?

— Z menoj. Pa prav gotovo z menoj!

Gledala ga je začudeno: ali je to tisti človek —?

— Ana, z menoj greš!

— Grem.

In čez čas:

— Nič več se te ne bojim.

— Tudi jaz tebe nič več.

Tako sladko se mu je v hipu zasmejala, naravnost pod brado in vrat, da je moral še sam bruhniti v smeh.

— Zakaj se pa tako smeješ? — je spet v hipu utihnila.

— Sebi se smejem.

— Sem morebiti lahka ženska?

— Veš kaj: zdaj greš kar z menoj in nikamor več!

— Pojdiva.

Po tem, ko sta nadaljevala pot, ni več dosti govorila in tudi Pavel ni potreboval besed. Namesto da bi stopila pri potoku čez brv, jo je dvignil z obema železnima rokama v naročje kot otroka, in z njo mimo brvi preskočil malo deročico. Pri tem se ga je oklenila okrog vratu in

mu gledala v utripajočo žilo nad ovratnikom. Na travnatem bregu jo je počasi odložil, da je stopila na noge, toda ni takoj razklenila svojih rok z njegovega vratu, ampak ga je nagajivo zadržala, toliko zadržala, da mu je z jezikom popravila nekoliko razkuštrane sršenaste brke. Pri tem se je Pavel zganil predvsem zato, ker je ponovno okusil njeno sapo, ki je dišala po že znani vlagi ustnic in njenega podbradka. Mogoče se je tudi pri njej dogajalo isto, ker je takoj razmršila red med brčicami tega svojevrstnega človeka, da bi ga spet popravljala z isto gibko konico orošenega jezika. Čutila pa je vseskozi, kako se ji vdajajo tla, kot bi lezla v razmočeno ilovico po močnem in dolgotrajnem dežju.

— Mogoče ti je slabo, Ana?

Ta človek je zares svojevrsten!

— Slabo? Kako čudno sprašuješ.

— Ne zameri, Ana! Pravijo, da sem včasih čuden.

Pavel se je smejal, kar razkošno, ona pa je bila radovedna.

Glej ga: se meni smeješ?

— Ne, ne. Kar tako.

Za brvjo pa v trenutku ni vedel ne kam ne kako. Sicer se je ves gozd že razpiral in svetloba ni bilo več tako razposajeno igriva kot gori, bila je enotna in spet iz enega kosa, vendar pa, kdo ve, mogoče prav zato precéj bolj nenavadna, bolj zavezujoča. Kaj bi rekel, če bi se zdaj kdo znenada pokazal pred njima in kako bi ga pozdravil? A bežna predstava o naključnem neznancu je takoj izginila, čeprav bi bil tega človeka zelo rad srečal, sam ni vedel zakaj. Izginila je zato, ker je bila preveč samotna in samo ob njem, na njej ni bilo nobenega sledu o čem podobnem. Ana je namreč spet stopala, kot bi se bližala nekim neznansko velikim vratom, tako na stežaj odprtim na vsem prostoru, da jih ni več mogoče zgrešiti. Zato sta stopala vštric in molče, in kdove zakaj bi se človek še ukvarjal z besedami sploh, ko pa je svet brez njih toliko širši, toliko prijaznejši.

— Tebe imam pa zares rada, — je rekla. Zdelo se je, da ni potreben noben odgovor.

In še mnogo stvari.

Ko pa sta se znašla spet na cesti, je pokazala neko hišo:

— Tamle je moja prijateljica.

Da: Ana vendar ni mogla kar tako in pri priči z njim. Trezni in trdo tlakovani cesti je bilo to dejstvo vsekakor že zdavnaj znano, saj je tam ob njej hiša, kamor je Ana namenjena. To treznost je prenesla tudi nanju, čeprav pri tem ni spremenila dejstva, da gre zdaj z njim, kamorkoli pač. Tega dejstva očitno ni mogoče več spremeniti. Mogoče mu spremeni samo kakšen videz, kar pa ne moti. In ko bo pozneje, že sam, pogledal v jesenski zaton, bo vedno še tako kot gori, pred tem, na tistem odseku gozdne stezice.

— Vem. Vem.

Po njem je krožilo dvoje zelo, zelo resnobnih oči.

— Ne skrbi. Prijateljica me bo odpeljala z avtomobilom domov. Potem je za dolgo in temno obmolnila.

— Kdaj boš prišel?

— Takoj, čez teden dni.

In kmalu nato:

— Ko bo najin otrok že večji, mu bova pokazala, kje sem srečala njegovega očeta. Ali ne? —

Ob teh besedah se je tako pogreznil vase, nekam tako strašno globoko, kjer ni nobene stvari več, da je izgubil spomin, da se je stresel od najbolj vročega mraza. Saj ni mogoče, saj ni mogoče.

— Pa če bi živeli še tako daleč. Ali ne?

— Da, da.

In potem, čez precej časa:

— Pa četudi ne bi bilo nobenega sveta več. Ali ne? — — —

Neznansko. Preneznansko — — —

Kaj se je pravzaprav zgodilo?

Pavel je sedel v temnem kotu nad ropotajočimi kolesi, ki jih je slišal tako oddaleč, da se je komaj zavedal polnočnega vagona, ter brskal med resnico in neresničnostjo. Obe sta tekmovali in se lomili pred njim, vsaka ga je posebej hotela obvladati. Če je natančno videl tisto brv, je takoj že zagledal tudi nekak gost oblak, od katerega je odmeval tuj smeh kot kлокotanje kamna v hudo narasli brzici. In tako je bilo z vsemi stvarmi, z vsakim glasom, z vsakim telesnim doživetjem posebej. Tudi sprevodnik je komaj spravil iz njega vozovnico, prav gotovo je bil prepričan, da vozi pijanega popotnika. Ker je bila pokrajina vsepovsod temna, nepregledna, si je skoraj zaželel, naj ostane večno tako, saj bi ga mogoče dan prezgodaj prebudil in docela uničil. Toda boj med obema je le puščal neke sledove, ki so pričali o resničnosti. Tudi samo telo se je upiralo dvomom. Bilo je mehko in radodarno, popustljivo in voljno in zasičeno z nepreglednimi gotovostmi. Če ni mogoče, je pa vendarle res. In na nekem ovinku, kjer so kolesa zelo močno zaječala med tirnicami, je tisti res kar odjeknil po soteski, bolešno in pomirjujoče, da je Pavel spet lahko stopil v svet dejstev in jih zagozdil vase. Bližal se je že končni postaji, kjer je kmalu zatem izstopil.

Samotni prometnik mu je pomahal:

— Pavel! Pa srečno pot! Srečno pot!

— A, ti si? Hvala! Hvala!

Ko je izginil v temo, je bil ves svet njegov.

*

Pozimi so se zgnetli zameti brez slehernega reda, kar tako. Ob-savski svet se je tako močno spremenil, da je vsak dan pokazal kakšno svojo nepredvideno podobo. Vse to terjajo okoliščine, vse to dobro vemo, pa se vendar ne moremo izogniti vtisu, da se dogaja nekaj po-

sebnega. Zima je pač svet zase, in ko zabriše jesenske planote, takoj izrazi svojo voljo, ki jo tukajšnji ljudje tolmačijo skoraj vedno kot pripravo na dolgo čakanje bolj južnih vetrov. Bolj južnih, — zakaj tu sta sever in jug v nekakem ravnotežju, oba se sproti tehtata in nihata, dokler se čez Jelovico ne pregrne črna preproga, ki je polna primorskega vonja in pomladanskih voda.

Za sedaj pa so še vedno prevladovali zameti.

Ljudje so se poskrili pod debele kučme.

Pavel je preživel lepo vrsto let v družbi železnih odpadkov. Železo je za človeka že nasploh nepogrešljiv sopotnik in Pavel se je z njim srečaval prav tako kot drugi ljudje. Ne sicer v enakih okoliščinah ali enakih medsebojnih vplivanjih, vendar pa nasplošno tako soodvisno, da je postalo del njegovega bitja. Ni bil njegov oblikovalec, železa ni nikoli koval. Bil pa je njegov družabnik na tistih progah svojega življenja, ko končno dopolnjuje svojo vlogo z zadnjimi učinki, preden se bo moralo umakniti s človeškega odra. V nekakem zadnjem dejanju njegove pretresljive drame. V tem dejanju ga človek sovražno odmetava in gazi, ga preklinja, njega in ves svet, ki ga je ustvaril, pogreza v močvirja in odpadne jame, prepušča vsem njegovim sovražnikom, rosam in deževjem, da mora naposled izgniti v rji in razpadu. Sprva ga je odmetaval z grozo: s krogli, ki so bruhale iz strojnic po neznanih človeških truplih (kot osemnajstletnika ga je nekaka Evropa iztrgala iz fantovskih meglic in pognala v svet klanja, lakote, mraza), s tirnicami, ki so ga pehale čez močvirja in stepe, od ujetništva do ujetništva, ne da bi se kakorkoli zavedal zakaj in čemu (še celo samega nesmisla v vsem tem ni mogel dojeti), potem v neskončnih nočnih morah, ki so ga napadale na nešteti postajah tega poblaznega potepuštva (kot vse njegove davne prednike od trojanskega Mediterana do germanskih ledenih morij) in ga oblikovale v prapodobo nekakega izločenega kosmiča v vsesplošni raztopini nejasnih gmot, ki se lahko samo še seseda na nekakšno dno, ki pa je spet kdove kje. Nazadnje se je pridružil železu v tovarni, ker je moral živeti — zopet kdove zakaj in čemu. Na tej točki pa se je med njim in železom skovalo posebno razmerje. Nekaj v vsem življenju pogrešanega, večno odrivanega, se je stisnilo v vedno trdnjšo kepo, ki je rasla in se strjevala. Z železom sta se pobratila. Železo je postalo njegov prijatelj, tovariš, njegov dvojnik. A ne vsako železo. Le tisto železo, ki je čakalo na odpad, na predelavo, na razkroj, na neko novo, drugačno prihodnost. Najljubše mu je bilo pa tisto železo, ki ga je robato načenjalo rjasta nujnost časa in je zverženo, zapleteno, ukrivljeno in skrivenčeno čakalo na njegove železne vile.

Ko so se po deželi zgnetli zameti brez slehernega reda in so se ljudje skrili pod debele kučme, je imel Pavel dovolj prilike, da je spoznal, kako ga njegovo železo še vedno pričakuje in se mu zadovoljno vdaja. Njegovi sodelavci so verjetno občutili, čeprav nezavedno in z

dvomljivim razumevanjem, to brezdvoma nesmiselno razmerje. Ker vsega ni bilo mogoče drugače pojasniti, so ga razglasili za delavnega, pridnega, vestnega, prizadevnega. To mnenje so ohranili do konca in po vsej soseski je veljalo brez pridržka, da je Pavel resen človek, ki mu lahko zaupaš. On pa je komaj razumel, zakaj je tako. S tem se pravzaprav sploh ni ubadal. Čeprav je bilo v teh zametih železo ledeno, grozeče in nevarno, ga je prekladal in skladal dosledno brez zamude, z zaželenim učinkom, pa tudi bil enakih misli z njim, kot da je edino bitje na vsem svetu. Dostikrat se je dobesedno pogovarjal z njim.

Bil je čudak, nič ne pomaga.

— Kaj pravite, Juhana, ali ste kaj opazili? Meni je čudno in sumljivo.

— A nič ne pove?

— Nič. Včasih sem še kaj izbrskala iz njega, zdaj pa je tako, da se ga niti vprašati ne upam. Ima takšen obraz, da ga ni mogoče niti vprašati.

— Oh, mrzaj je in dela imajo veliko. Tisto železo je strup.

— Ne, ne. Drugače.

— Mogoče je bolan?

— Tudi ne: kot bi pil. Pa ne pije, Juhana.

— Kdo bi vedel.

— Gori v zgornjico je zadnji čas navlekel nekaj pravih bal, ki se jih ne smem dotakniti. Vse so zavite, nič ne vem, kaj je v njih. Nekako blago. Ko sem ga samo mimogrede vprašala, se mi je pa zasmel: Nič ne skrbi, mati, bo že kako! Nogavice, pravi, pa bo že sam opral. Da se ne bi preveč mučila z njimi, pravi. Takega ga še nisem videla.

— Kaj pravite!

— Pa tudi doma ga ni več.

— Potlej bo pa že kaj.

— Nekaj skriva.

— I, no. Nekoč pač pride, to je tako.

Tisti nekoč pač pride, ali to je tako, se sicer lahko sliši, ne pove pa prav nič. Mati je, razumljivo, postajala vedno bolj radovedna. Najbrž je res, si je dopovedovala, saj je navsezadnje tako, da domači vedno zvedo zadnji.

— Kako pa kaj Jaka, Juhana?

— Zanič, mama. Pomlad me skrbi.

In zima se je vlekla.

Vedno znova je gazil skoraj v celec, ker se je vsak teden zabrisala sled z novim pršičem, tista steza je čez zimo bolj samevala. Pavel je bil to zimo kar vesel teh zametanih poti, zdelo se mu je, da opravlja pomembno delo, ko si znova na novo utira gaz, in to delo je poleg drugega tudi zares njegovo. Če je naletel kje na staro stopinjo, ki je pod kakim drevesom ni dosegel novozapadli sneg, se je je spomnil iz prejšnjega tedna in je prav rad ponovno stopil vanjo. Tako je bilo tudi tokrat. Ana je imela na sebi košato kučmo in močan kožuh, njene

temnomodre smučarske hlače so globoko segale v podložene gojzarice. Bilo bi jo težko razpoznati kje ob nepričakovanem srečanju, mogoče samo po zelenih očeh, ki so odločno plavale po beli pokrajini ali po gostem snopu las, ki je padal izpod kučme in zalival njen s šalom pokriti vrat. Spet sta se namreč spuščala o popoldanski uri po že znani stezici, ko se je Pavel vračal in ga je po vsej sili hotela spremiti kljub ostremu mrazu in beli samoti. — Mislim, da bom vse uredila o pravem času, je govorila. Toliko, da pomagam očetu iz zadrege, dokler se ne preseli k nam teta, ki je lani ovdovela. — Seveda, to moraš urediti. In veš kaj? Mlajšo tvojo sestro bi pa kar s sabo vzela. Ali ne? Bi uredila glede šole in kar bo pač še potrebno za naprej. — Ne, to pa nisem pomislila, glej ga! Imenitno! — Zastala je, da se je pogreznila čez gleženj globoko v sneg, in ga več trenutkov zelo resno gledala. — Dober človek si, Pavel. Glej ga, človek moj, vedno mi kaj novega pokažeš! — Pusti, pusti, to je kar tako. Ampak je prav, ali ne? — Spuščala sta se od stopinje do stopinje. — Pazi, da ti ne spodrsne, — ji je pomagal. — Veš, da ne bom. Ne smem! — Ob tem človeku je bila popolnoma varna. Kot bi se poznala že leta in leta, kot bi se preizkusila ob mnogih, zelo mnogih kočljivih nevarnostih. — Vmes še vedno kaj pomagam v turističnem domu. Zdaj moram skrbeti za dva. — Ne smeš preveč. Na to pazi, bog ne daj! — Ko ji je pomagal čez nerodno zasneženo korenino, se je globoko oddahnila in si popravila šal. Potem mu je z rokavicami obrisala nabrane snežinke s sršenastih brk in ga spet začudeno gledala. — Kako sem vendar mogla misliti, veš, še poprej, da si samo potepuh, ki pač hodi kdove kam in kdove od kod, ki mogoče res kaj išče ali pa tudi ne, kakšen vetrnjak od danes na jutri. Saj veš?! — Tako si mislila? No, no. Kaj bi rekla? — Ah, ne. Samo delal si se. Delaš pa takšen vtis. Se zavedaš? — Kaj veš, Ana, jaz sem med potepuhi vedno srečaval veliko dobrih ljudi. Pozneje ne več toliko. Navsezadnje pa je vsak človek po svoje potepuh. — Še dosti mi moraš o tem povedati? Takole zvečer, ko bo dan za nama, boš pripovedoval. Ali ne? Seveda ne vse naenkrat. Vsak dan po malem, dokler ne ugasneva luči! — Kot odsekano se je potem še spomnila na vprašanje, ki ji je bilo že velikokrat v mislih — ampak, ali se sploh lahko kdaj vse izpove do konca? — Najbrže ne! — Pri tem je takoj videl zelo razločno svojega soseda na gmajni, večnega drvarja z Jelovice, njegovega Jaka, ki ga je že dobro poznala iz njegovih pripovedovanj. — Ne, nikoli! Te zgodbe ni nikoli konec. Veš, vsak dan je drugačna. — Imenitno! Imenitno! — Pavel je bil spet tak, da ga je grela mrzlična omotica po vseh kosteh, kakor na obsavskemrodu ob temno zamaknjenem tolmunu, kjer se brzica ustavlja v izdolbeni kotanji, iz katere je odrinila kdove kdaj in kdove kako svojo obalo. — Nikoli nisem pomislil na to, nikoli, — je spet zatrjeval, komaj sebi, komaj komu drugemu, kar tako nekako kakor iz kakšne globine. — Kaj pa? Ti ni prav? — Močno ga je prijala za roko in ga naravnost zadržala. — Nisem dobro povedal, Ana. Nikoli nisem mislil, da bom

kdaj še doma. — A tako. Zdaj si lepo povedal in tako imam rada. — Pogovor jima je tekel v skladu s spuščanjem, z vmesnimi premolki, ker je bilo treba gledati na vsako stopinjo, brez mnogo besed, vendar pa v nekaki stalni črti, ki se je danes upostavila med njima, vse je teklo in se prelivalo, nizdol v varnejše kraje, v dolino, kjer se bo strmec razlil v pomirjeno ravan. Bila sta spet pri brvi kot že velikokrat poprej, toda potok je bil skoraj popolnoma pokrit z ledenimi skorjami, le med kamenjem je še ohranil črne maroge, v katerih je klokotala voda. Kljub ledu, kljub vsesplošnemu zamrzovanju po ledenem prostoru, ki je že spet tonil v megličasto somračje. — Ne čez brv, — je rekel, — na brvi je led! — Zato jo je dvignil visoko v naročje in Ana se ga je spet močno oprijela, ampak samo iz neke zastarele navade, saj ni imela razloga za bojazen, ter z dvema korakoma preskočil ozko strugo. Zasmejala se mu je pod brado, kot bi jo omamil nenadno prihajajoči spanec, kadar človek začuti bližajoči se mir na toplo pogretem ležišču. — Preveč stiskaš, saj ne bom padla! — Tako sta se spet približala cesti, ki pa je bila globoko izorana. — Tamle je moja prijateljica. Zmenili sva se, da me zapelje z avtomobilom domov. —

Ko se je približal postaji, so mu bili brki ponovno pokapljeni z ledenimi rosami, zato jih je postrgal in z njimi še ivje z rokavov in hlačnic. Vlak ga je pripeljal vsega dremavega do njegovega postajnega poslopja, kjer mu je isti prometnik zaželel srečno pot in nasvidenje. — Hvala, hvala! —

V svoji zgornjici, kamor se je pritihtopil brez težave, ker je vsa hiša že spala, pa je za trenutek obsedel kar oblečen. Na njegovi nočni omarici je še vedno ležala tista knjižica, ki jo je jeseni kupil v znani samopostrežni trgovini in jo je vztrajno prebiral, kake odstavke tudi po večkrat. Knjižica o neverjetnih zadevah.

Potem se je začudil svoji nasmejani objestnosti:

— Pa naj še kdo reče, da ni neznanih letečih predmetov!

Potem se je slekel in se potuhnil v globoko polnoč. —

Čez teden je stal ob Jakovem grobu. Zagnila ga je s snegom pomešana prst.